

A sértett szerepének változása a büntetőeljárársban

Bevezetés

A dolgozat célja annak bemutatása, hogy a sértett büntetőeljárársbeli szerepe hogyan változott az elmúlt évszázadokban, különös tekintettel az elmúlt évtizedek változásaira és a magyar büntetőeljársi törvény olyan újszerű rendelkezéseire, melyek kifejezetten a sértett helyzetét veszik figyelembe. Szól a sértett szerepének történelmi változásairól, az igazságszolgáltatás céljáról és az egyes elméleteknek a sértetről alkotott felfogásáról, majd arról, hogy a XX. század második felében minként változott meg a hagyományos felfogás és tért vissza a sértett a büntetőeljársba.

A sértett szerepének változása

A sértett a bűncselekmény áldozata.¹ Az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB sz. kerethatározata szerint: „az a természetes személy, aki olyan károsodást szenvedett, ideértve testi vagy szellemi épségének sérelmét, érzelmi szenvedését vagy gazdasági veszteségét is, amelynek közvetlen oka olyan cselekmény vagy mulasztás, amely (...) a büntetőjog szabályainak a megsértésével valósult meg”, a magyar büntetőeljársi törvény szerint pedig az a személy, akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette. A magyar büntetőeljársi törvény megfogalmazásában a sértett az a személy, akinek a bűncselekmény a „jogát vagy jogos érdekét sérti vagy veszélyezteti”. Egy biztos: a sértett a bűncselekmény áldozata, akinek a bűncselekmény kárt, fizikális vagy lelki sérülést okozott.

Napjainkban a sértett méltatlanul mellőzött résztvevője a büntetőeljársnak, bár szerepe az utóbbi évtizedekben jelentősen változott. A sértett szerepe a büntetőjog céljáról vallott felfogás változásával együtt módosult. Régen, a korai társadalmakban a társadalom tagjainak életét szabályozó normák megszegését többnyire nem kirekesztés, büntetés követte, hanem igyekeztek jóvátétellel, helyreállítással megoldani a konfliktust. A szervezett állam megjelenéséig a sértett központi szerepet játszott a felelősségre vonási eljárásban és jóvátételt is kapott az elszenvedett sérelmekért. A római jog kialakulásával az eljárások formalizálódtak, megjelentek az állam nevében eljáró hatóságok, de a büntetőjogi igények jelentős részének érvényesítése továbbra is a sértett kezében maradt. A magánjellegű deliktumok és a közüldözés alá eső crimenek köre elvált egymástól és a bűncselekmények jogkövetkezményei is eltérőek voltak. Sőt, a római jog tulajdonképpen a konfliktusok jelentős részét – néhány súlyos, állam és vallás elleni cselekmény kivételével – polgári jogi vitaként kezelte, ennek megfelelően az érintett személyek, vagyis a terhelt és a sértett kaptak főszerepet az eljárásban.² Az állam megerősödésével a középkorban már megjelentek a centralizált büntetőeljárs egyes jelei, de a kisközösségek és egyének érdekeinek védelme még mindig megelőzte a közérdeket, így a bűncselekmények következményeit is ennek megfelelően határozták meg. Egyesek szerint az állami kontroll előtérbe kerülése a magánbosszú visszaszorítását és a civilizációs folyamatok kibontakozását segítette. Bár a kompozíció intézménye egészen a XVIII. századig megtalálható volt a büntetőeljársi jogokban, az elkövető-áldozat konfliktus helyébe egyre inkább az elkövető-állam konfliktus lépett a középkorban, az áldozat pedig lassan kiszorult az igazságszolgáltatásból.

A büntetőeljárs további fejlődésével, a XVIII. században kialakult szabadságjogok megszilárdulásával és hangoztatásával változott meg igazán a sértett helyzete. A törvény előtti egyenlőség és a hozzá kapcsolódó szabályok hangsúlyozása egyre inkább elvette a lehetőséget a sértettől és ellehetetlenítette az egyéni fellépést a bűncselekmények elkövetőivel szemben. Az egyén megsértése a közösség sérelmét is jelentette,³ mely ellen az állam szervezett keretek között fellépett, mellyel tulajdonképpen „kilopta állampolgárai kezéből konfliktusaikat és azok kezelését”.⁴ A korábbi helyreállítási cél helyett retributív, vagyis megtorlási céllal folytatták az eljárásokat, azaz az elkövető megbüntetése az állam rosszallásának kifejeződése volt, a sértett érdekeit nem vették figyelem-

¹ Bár a kriminológus meglátása szerint a sértett-áldozat fogalmi kettősség fenntartása indokolt és célszerű [Gönczöl-Korinek-Lévai: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Corvina. Budapest, 1999. 97. oldal], ebben a dolgozatban ez egyszerűség kedvéért a két fogalmat szinonimaként használom.

² Földi – Hamza: A római jog története és institúciói. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006

³ Walgrave, L.: *Restorative Justice, Self-interest and Responsible Citizenship*. Devon, Willan Publishing, 2008

⁴ Christie, N.: Conflicts as property. *British Journal of Criminology*, Vol. 17. No 1. (1977)

be és kárának megtérítésére elvétve került sor. A bűncselekmények súlyát az elkövetőnek kiszabható büntetés mértéke határozta meg. A sértett mellőzésével az áldozat erkölcsi jóvátételként legfeljebb annyit kaphatott, hogy látta, hogy az elkövetőt jól megbüntetik. Ennek megfelelően a büntetés egyéb célokat (megelőzés, visszatartás) nemigen szolgált. Ez az eljárási rendszer hosszú időn át meghatározta a büntetőeljárás működését az európai kontinensen.

A XIX. század közepétől egyértelművé vált, hogy a hagyományos büntetőeljárás és büntetési rendszer nem szolgálja megfelelően a büntetőjogi igény érvényesítését. Az ébredező kriminológia új módszereket keresett, és az 1860-as évekre kialakult egy másik igazságszolgáltatási irányzat, mely a megelőzést (prevenciót) állította középpontjába. Követői szerint a büntetés kiszabásakor nem csak a bűncselekmény súlyát, hanem az elkövető pszichés és személyes körülményeit is figyelembe kell venni. Nem lehet általánosítani, tetтарыыos büntetést kiszabni, hanem az elkövető személyére szabva kell megállapítani a neki megfelelő jogkövetkezményeket. Elterjedt a „treatment ideológia”, vagyis az elkövetők kezelését, nevelését, javítását szolgáló módszer, a speciális és generális prevenció elmélete. Ez vezetett ahhoz is, hogy felismerték az elkövetők differenciálásának szükségességét az egyes személyek, csoportok sajátosságainak megfelelően, és ez vezetett végül a XX. század elején a fiatalokú elkövetőkre vonatkozó külön jogszabály megalkotásához.⁵

A XX. század közepére azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az addig egymás mellett működő rendszerek továbbra sem alkalmasak a bűnözés megfelelő kezelésére, az áldozatokról pedig teljesen megfeledkezett a büntetőeljárás. A kriminológusok új utakat kerestek, a sértett meghatározó szerepe visszaállításának szükségességét hangsúlyozták, s elméleteiket a restoratív igazságszolgáltatásra vonatkoztatva dolgozták ki. A restoratív, vagyis helyreállító igazságszolgáltatás az áldozatra és a neki adandó jóvátételre (kártérítésre) koncentrál.⁶ Az elmélet szerint ez az igazságszolgáltatás elsődleges feladata, és csak ezt követi a terhelt nevelése, rehabilitálása. Az igazságszolgáltatás monopóliumát ily módon az állam elveszíti, a sértett és a terhelt aktívan részt vehet az eljárás alakításában, és a sértett valóban hozzájut az őt megillető jóvátételhez.

A fenti három modell párhuzamosan létezik az európai országokban azzal, hogy a hagyományos, retributív igazságszolgáltatás mellett a másik két irányzat nyomai is megtalálhatók a szabályozásban. A restoratív igazságszolgáltatás elveinek beépítése a büntetőeljárásba a régi szabályok egy részével való szakítást követeli, valamint a büntetőeljárás hagyományos elveinek és céljának részbeni átgondolását. Az elképzelések gyakorlati megvalósulására 1970-es évekig kellett várni.

Nemzetközi szinten számos szervezet felkarolta a bűncselekmény áldozatainak ügyét, így az 1980-as évek elejétől az ENSZ, az Európa Tanács, majd később az Európai Unió is határozatokban, deklarációkban, ajánlásokban szorgalmazta a sértett büntetőeljárás helyzetének javítását, jogainak szélesítését, szükség esetén a sértett védelmét. Az európai országok gyakorlatát megvizsgálva megállapíthatjuk, hogy az európai trend egyértelműen a sértett rehabilitálása felé tart és a restoratív, vagyis helyreállító igazságszolgáltatás egyes eszközeinek alkalmazásával igyekszik megreformálni a büntetőeljárását.⁷

A sértett a magyar büntetőeljárásban

Az utóbbi évtizedekben jól érzékelhető változások történtek a sértett szerepével összefüggésben. A büntetőjogi dogmatika XX. századi változásaira reagálva a magyar eljárási jogban is új rendelkezések születtek. A sértett rehabilitálása elkezdődött. További eljárási pozíciótól függetlenül, egyszerű sértettként jogokat kapott, valamint rá tekintettel kerültek be rendelkezések a büntetőeljárás törvénybe és egyéb jogszabályokba. Véleményem szerint, azonban, a jogalkotó egyelőre nem tud egyértelműen állást foglalni a sértett büntetőeljárásbeli új szerepével és jogaival kapcsolatban. Egyes új intézmények kifejezetten támogatják a sértett érdekeinek védelmét, míg mások burkoltan irányulnak erre. Ezek közül kettővel foglalkozom ebben a dolgozatban.

A közvetítői eljárás

Hazánkban 2006-ban a jogalkotó bevezette a nemzetközi szervezetek által szorgalmazott, sőt, az Európai Unió Tanácsának 2001/220/IB kerethatározatában kifejezetten kötelezővé tett közvetítői eljárás lehetőségét. A közvetítői eljárás egy alternatív eljárás, mely segít elkerülni a bírói utat, s melyet a Be-t módosító Novella, a 2006. évi

⁵ Vigh József: A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében. <http://jesz.ajk.elte.hu/vigh14.html>
⁶ Vigh, im.

⁷ Lásd, többek között: Az ENSZ 1985-ben kelt, az áldozatoknak nyújtandó igazságszolgáltatásról szóló Deklarációja, Az Európa Tanács R (85) 11. sz. Ajánlása, R(2006) 8. sz. Ajánlása, az Európai Unió Tanácsának a sértett büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/IB számú kerethatározata, stb.

LI. törvény vezetett be a magyar büntetőeljárás jogba. A büntetőeljárással szorosan nem összefüggő részletszabályokat azonban külön jogszabály, a 2006. évi CXXIII. törvény (a továbbiakban: Bkt.) szabályozza. A Bkt. szerint „a közvetítői eljárás a bűncselekmény elkövetésével kiváltott konfliktust kezelő eljárás, amelynek célja, hogy a büntetőeljárást lefolytató bíróságtól, illetőleg ügyésztől független, harmadik személy (közvetítő) bevonásával - a sértett és a terhelt közötti konfliktus rendezésének megoldását tartalmazó, a bűncselekmény következményeinek jóvátételét és a terhelt jövőbeni jogkövető magatartását elősegítő - írásbeli megállapodás jöjjön létre.”⁸

A közvetítői eljárás során a terhelt és a sértett egyenrangúak, az eljárás feltétele mindkettejük beleegyezése abba, hogy ily módon alakítsák a büntetőeljárás menetét. A mediáció lehetőséget biztosít a sértett számára arra, hogy aktívan részt vegyen az eljárás alakításában, a terheltet sújtó joghátrány meghatározásában, a terhelt pedig lehetőséget kap arra, hogy bűncselekményét beismerve olyan jellegű szankciót álljon ki, mely hozzájárul a sértett kárainak megtérítéséhez és a bűncselekmény elkövetése előtti állapot helyreállításához.

A közvetítői eljárás alapelveiben felismerhetők a nemzetközi trendnek megfelelő megfogalmazások. Az alábbiak általános jelleggel meghatározzák a mediáció lényegét:

- A felek önkéntessége: a terheltnek és a sértettnek is hozzá kell járulnia a közvetítői eljárás megindításához, ezzel kifejezve a megoldáskeresésre való szándékukat. A hozzájárulás nem rendelkezik kötelező erővel, bármikor visszavonható, mely esetben a közvetítés félbeszakad és folytatódik a büntetőeljárás.
- A terhelt beismerő vallomása: a felelősség elismerése a közvetítői eljárás egyik sarokköve.
- a teljesítésre és annak elfogadására való hajlandóság: mindkét fél együttműködésére szükség van a vállalt jóvátétel megfelelő teljesítéséhez
- a megfelelő reparáció: a jóvátételnek arányban kell állnia az elkövetett bűncselekmény súlyával és az okozott kár mértékével
- a közvetítői eljárás anyaga titkos, azaz nem használható fel az eljárás további részében.

A Be. 221/A. §-a szerint közvetítői eljárást olyan személy elleni, vagyon elleni és közlekedési bűncselekmények kapcsán folytatott eljárásban lehet tartani, melyek ugyan szabadságvesztéssel büntetendők, de a büntetési tétel felső határa az 5 évet nem haladja meg. Fontos a felek önkéntessége és egyetértése, vagyis az eljárás megindítására csak akkor van lehetőség, ha abba mind a terhelt, mind a sértett beleegyezett. Mediációra egyébként bármelyikük indítványára lehetőség van a vádemelést megelőzően – valamint azt követően is, bár ekkor természetesen a bíróság dönt a közvetítői eljárás megindításáról. Amennyiben a mediációs eljárás megindításának feltételei fennállnak, az ügyész vagy a bíróság a büntetőeljárást felfüggeszti és az eljárást a mediátor veszi át.

A terhelt közvetítői eljárásban való részvétele megalapozhatja a tevékeny megbánás szabályainak alkalmazását. A tevékeny megbánás szabályozását – éppen a közvetítői eljárás gyakorlati tapasztalataira tekintettel – a 2009. évi LXXX. törvény úgy módosította, hogy az jobban igazodik a közvetítői eljárás céljához. A tevékeny megbánás büntethetőséget megszüntető ok, mely a 2006. évi LI. törvénnyel került be a Büntető Törvénykönyvbe kifejezetten azzal a céllal, hogy a sikeres közvetítői eljárásban részt vevő terhelt helyzetét megkönnyítse és elősegítse a meg egyezés elérését. Az okozott kár, sérelem tevőleges jóvátétele, a bűncselekmény következtében fellépő hátrány kiküszöbölése a terhelt javára írható, melyet a jogalkotó a felelősség megállapításánál és a büntetés kiszabásánál igyekezett figyelembe venni. A Btk. jelenlegi 36. § (1) bekezdése szerint, aki a fent említett bűncselekménytípusokba tartozó, háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette, nem büntethető. Továbbá, a (2) bekezdés értelmében a büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elkövető a fent említett bűncselekménytípusokba tartozó, ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette. A tevékeny megbánásra vonatkozó szabályok azonban nem alkalmazhatók minden terhelttel kapcsolatban, vagyis vannak olyan elkövetők, akiket a törvény kizár a kedvezőbb elbírálás lehetőségéből. A 36. § (3) bekezdése szerint nincs helye a tevékeny megbánásra vonatkozó szabályok figyelembe vételének ha az elkövető többszörös vagy különös visszaeső, ha cselekménye halált okozott, ha a bűncselekményt bünszervezetben követte el, ha a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt vagy a szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a szabadságvesztés végrehajtásának befejezése előtt, illetőleg próbára bocsátás vagy vádemelés elhalasztásának tartama alatt követte el, vagy ha korábban szándékos bűncselekménye miatt közvetítői eljárásban vett részt, és ennek eredményeként vele szemben a 36. § (1) vagy (2) bekezdését alkalmazták, ha az ügydöntő határozat jogerőre emelkedésétől az újabb szándékos bűncselekmény elkövetéséig két év még nem telt el.

A közvetítői eljárás során a mediátor őrködik a szabályok betartása felett és igyekszik megegyezésre bírni a feleket. A megegyezésben foglalt jóvátétel mértékének arányban kell állnia az okozott sérelem nagyságával,

⁸ Bkt. 2. § (1) bekezdés

olyannak kell lennie, amit a sértett elfogad, és amit a terhelt hajlandó és képes is teljesíteni. A jóvátétellel vagy kártérítéssel kapcsolatban a jogintézmény bevezetésekor a törvény megfogalmazásából kitűnt, hogy a jogalkotó elsősorban anyagi, pénzbeli jellegű kártérítéssel azonosította a terhelt által vállalható szolgáltatást. 2009-ben azonban – jórészt az addigi gyakorlati tapasztalatok hatására – változott a szabályozás, elsősorban azért, mert a kizárólag anyagi jellegű jogkövetkezmény a jogalkotó szerint is polgári jog kártérítési egyezkedéssé silányította a mediációt⁹. Ma már akkor is eredményesnek tekinthető a közvetítői eljárás, ha a terhelt az okozott kárt megtéríti a sértettnek, a sértett által elfogadott módon és mértékben. Ez a változás azt jelenti, hogy a pénzbeli jóvátétel elveszítette kizárólagosságát és a jogalkotó felismerte, hogy egyéb módon, akár természetben, akár bizonyos szolgáltatások nyújtásával is kárpótolható a sértett.

A rendelkezésre álló statisztikai adatok szerint a mediáció intézménye – a viszonylag alacsonyabb 2007. évi számokat követően – beépült a büntetőeljárásba és rendkívül népszerűvé vált az eljárás résztvevői körében.

A központi Igazságügyi Hivatal nyilvántartása¹⁰ szerint 2009-ben összesen 2972 esetben utalta az ügyészség az ügyet közvetítői eljárásra. Ennek nagy része felnőtt korú terheltek esetében történt, csupán mintegy 10% érintett fiatalok. Ez a szám az előző évihez képest kb. 10%-os növekedést mutat, míg a bevezetés évéhez, 2007-hez viszonyítva szinte megduplázódott a közvetítői eljárásra utalt ügyek száma. A mediáció az ügyek 60-70%-ában sikeresen zárult és az eljárás ügyészi megszüntetése követte, míg a maradék 30% jelentős részében vádemelésre került sor. A fiatalok terheltek ügyeit vizsgálva megállapítható, hogy a mediáció sokkal sikereesebb, mert a közvetítői eljárások mintegy 85%-át az eljárás megszüntetése követte.

A sértettnek nyújtandó kártérítési és jóvátételi módok nagy változatosságot mutatnak, ezzel is alátámasztva azt, hogy nem feltétlenül pénzbeli kártérítésre van szükség a közvetítői eljárás eredményeképpen. Gyakran sokkal többet jelent valamilyen szolgáltatás, segítség, betegápolás, vagyis az, ha a terhelt az okozott sérelmet hatékonyan, saját munkájával igyekszik kiküszöbölni vagy következményeit csökkenteni. Ha a sértett autóját a terhelt összetörte, az általa fizetett javítás ideje alatt fuvarozhatja a sértettet a városban, elviheti vásárolni, ügyet intézni. Ha tönkre tette a kerítését, saját munkájával (vagy munkások fogadásával) kijavíthatja. Ha rendszeres kórházi vizsgálatra szorul a sértett és nincs autója, a terhelt vállalhatja, hogy elviszi az orvoshoz. Az anyagi jellegű kártérítéssel kapcsolatban az is előfordulhat, hogy a terhelt bizonyos időközönként járadékot fizet a sértettnek. Nem követelmény tehát – és nem is feltétlenül célravezető – az egyösszegű kártérítés. Annál is inkább, mert a terhelt egyéb jellegű teljesítése, munkája, személyes részvétele a felelősség megélését, a cselekmény elítélendőségének felismerését és a terhelt valódi megbánását eredményezheti.¹¹

Előnyös a sértettnek, mert:

- a sértett aktívan részt vehet az eljárásban, hallathatja hangját és alakíthatja az eljárás menetét;
- a sértett kézzel fogható kártérítést vagy jóvátételt kap a bűncselekménnyel okozott sérelem miatt, ami a hagyományos büntetőeljárásban ritkán valósul meg;
- a terhelt által vállalt és teljesített jogkövetkezmény a sértett érdekeit szolgálja, míg a hagyományos büntetőeljárásban kiszabott szabadságvesztés irreleváns e tekintetben.

Előnyös a terheltnek, mert:

- a várható súlyosabb szankció helyett más jellegű, alternatív jogkövetkezmény sújtja;
- szembenézhet saját tetteivel, a felelősség súlyával;
- közvetlenül bocsánatot kérhet a sértettől;

A közvetítői eljárás néhány részletszabályának ismertetését követően következik egy olyan új eljárási jogi intézmény, mely ha elnevezésében és törvénybeli elhelyezkedésében a terhelt jogainak korlátozását jelenti is, a valószínűleg alapvetően a sértett védelmére hivatott, az áldozat érdekeit szolgálja. Ez a távoltartás.

A távoltartás

A távoltartás a családon belüli erőszak jelenségének megelőzésére és kezelésére indult jogalkotási hullám részeként, de az eredeti elképzelésektől eltérően a többi jogág lehetőségeinek mellőzésével, a büntetőeljárás szabályait módosító 2006. évi LI. törvénnyel 2007. július 1-jén vált a Be. részévé. A kényszerintézkedések között kapott helyet, és alapvetően a bűncselekmény sértettjének a védelmére irányul azzal, hogy a terheltet arra kötelezi a bíróság, hogy meghatározott ideig, meghatározott feltételek mellett tartsa magát távol a sértettől.

⁹ A módosító jogszabály indokolásából: „...a megfogalmazás előtérbe állítja a büntetőjogi mediáció gazdaságossági szempontjait és a gyakorlatban a polgári jogi értelemben vett kártérítésre szorítja a helyreállító igazságszolgáltatás eszközeivel elérhető előnyöket. ...jelenleg kiaknázatlan a büntetőjogi mediációban rejlő számos jóvátételi lehetőség, így többek között az elkövetői megbánás kifejezésre juttatása, a sértett, illetőleg az áldozat kiengesztelése, az okozott sérelemnek a sértett igényei szerint és a megelégedésére történő jóvátétele.”

¹⁰ http://www.kih.gov.hu/data/cms19421/PFSZ2009.teljes_ev.pdf

¹¹ Barabás E. Tünde: Börtön helyett egyezség? Mediáció és más alternatív szankciók Európában. KJK Kerszöv. Budapest, 2004

138./ A. §-a szerint a távoltartás „a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja esetén – feltéve, hogy a távoltartással elérni kívánt célok ezzel biztosíthatók – akkor rendelhető el, ha a terhelt előzetes letartóztatásának elrendelése nem szükséges, de – különösen a bűncselekmény jellegére, a terheltnek az eljárás előtt és az eljárás során tanúsított magatartására, valamint a terhelt és a sértett viszonyára tekintettel – megalapozottan feltehető, hogy a lakókörnyezetben hagyása esetén

a) a sértett tanú befolyásolásával vagy megfélemlítésével megghiúsítaná, megnehezítené, vagy veszélyeztetné a bizonyítást, illetve

b) a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy a sértett sérelmére újabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekményt követne el.”

A részletszabályokat vizsgálva megállapítható, hogy a törvény bármely szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény esetén lehetőséget ad e kényszerintézkedés alkalmazására. Kifejezetten a családon belüli erőszak körébe tartozó bűncselekmények kiemelésére nem került sor. Az ügyész indítványára a bíróság rendeli el a távoltartást 10-60 napig terjedő időtartamra. Bár az intézkedés időtartamának meghosszabbítására nincs lehetőség, újabb elrendelésének nincs törvényi akadálya.¹²

Távoltartás elrendelésére tehát szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel alaposan gyanúsítható személy ellen kerülhet sor, csakúgy, mint a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések alkalmazására. A távoltartás célja az intézkedés nevében is megjelenik: a terhelt nem mehet a bíróság végzésében megjelölt személyek, azok lakóhelye, iskolája, munkahelye, stb. közelébe a határozatban meghatározott ideig és módon. A jogalkotó a távoltartás bevezetésével azt próbálta megelőzni, hogy a terhelt a büntetőeljárás megindítását követően tovább zaklathassa a sértett(ek)et. A törvény nem ad részletes eligazítást a távoltartó végzés tartalmára vonatkozóan, csupán néhány általános szabályt tartalmaz. A végrehajtás pontos szabályait azonban a bíróság határozza meg a terhelt személye és körülményei, az elkövetett bűncselekmény jellege és a fenyegetettség mértéke függvényében. A bíró fogja eldönteni, hol nem tartózkodhat a terhelt, milyen távolságot kell tartania meghatározott intézményektől, és mennyi időre kell elhagynia otthonát.

A távoltartás kényszerintézkedés. Ennek megfelelően célja hagyományosan az eljárás sikerének biztosítása, az eljárás előremozdítása kellene legyen. Azonban a Be. szövegének és a távoltartáshoz fűzött indokolásnak az értelmezésekor kiderül, hogy a távoltartás már csak célja miatt sem feltétlenül illik a kényszerintézkedések közé.

A 2006. évi LI. törvény indokolása szerint „A távoltartásnak alapvetően az a célja, hogy az eljárások elhúzóda mellett is megfelelő és gyors védelmi eszközt biztosítson a sértett részére az eljárás jogerős befejezése előtt azzal, hogy a bizonyítási eljárás sikerét elősegíti”.¹³ Ez a megfogalmazás meglehetősen összetett és egy kicsit zavaros. A távoltartást a sértettet védő eszköznek tartja, mely azzal védi az áldozatot, hogy elősegíti a bizonyítási eljárás sikerét. Álláspontom szerint azonban e két célkitűzés nem keverhető össze.

A bántalmazott személynek védelemre van szüksége a bántalmazóval szemben, melyet a távoltartás kényszerintézkedéssel bizonyos mértékben biztosítani lehet.¹⁴ A végzés nyomán a terhelt eltiltható a közösen használt lakás látogatásától, a sértettel való kapcsolattfelvételtől, a sértett megközelítésétől. Ez mind a sértett védelmét szolgálja, de a bizonyítási eljárás sikeréhez egyelőre még nem tesz hozzá.

A fentiek alapján a távoltartás elsősorban tehát a bizonyítás sikerét szolgálja, mert célja annak megakadályozása, hogy a terhelt befolyásolhassa, megfélemlíthesse a sértett tanút, illetve hogy befejezze a már megkezdett bűncselekményt vagy elkövessen egy másikat. A terhelt továbbá az otthonául szolgáló lakásba sem térhet vissza, így talán azt is megelőzi a kényszerintézkedés, hogy a büntetőeljárásban felhasználható bizonyítékokat megsemmisítse vagy megrongálja. Egyebekben azonban véleményem szerint a távoltartás elsősorban a sértett érdekeit védi, így nem tartozik a klasszikus értelemben vett kényszerintézkedések közé.

Záró gondolatok

Úgy vélem, hogy az elmúlt évek büntetőjogi és büntetőeljárásai változásait követően a sem a hazai, sem az európai büntetőjogászok többé nem tekinthetik a sértettet az eljárásban mellőzhető személynek, mert számos európai uniós és magyar büntetőeljárásai rendelkezés az áldozat javát és érdekeit szolgálja. A jogalkotónak pontosan meg kell fogalmaznia azt, hogy az egyes jogintézményekkel mit kíván elérni és milyen célokat kíván szolgálni. Ha valóban a sértett jogainak szélesítése, érdekeinek és testi épségének, életének védelme a cél, a már hatályban lévő rendelkezéseket ennek megfelelően kell felülvizsgálni és szükség szerint kiegészíteni.

¹² Czine Ágnes: Új kényszerintézkedésünk: a távoltartás. Földvári József-jubileum, 2006. 23-32 pp.

¹³ Lásd a 2006. évi LI. törvényhez fűzött Indokolás I.3. pontját.

¹⁴ A távoltartás hatékonyságával összefüggésben számos civil szervezet kritikát fogalmazott meg. Bírálták az elrendeléshez szükséges hosszú időt, a távoltartás viszonylag rövid időtartamát, a sértett védelmének alacsony szintjét.